

Εμείς του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν

Μαρία Κυριάκη
09/02/2016

I-330:

Αγαπητέ μου, είσαι μαθηματικός. Και ακόμη περισσότερο, είσαι φιλόσοφος των μαθηματικών. Πες μου, λοιπόν, ποιος είναι ο τελευταίος αριθμός;

D-503:

Ο ποιος; Δεν... δεν καταλαβαίνω. Ποιος τελευταίος αριθμός;

I-330:

Να, ο έσχατος, το αποκορύφωμα, ο απόλυτα μεγαλύτερος.

D-503:

Μα, I, αυτό είναι ηλίθιο. Αφού το σύνολο των αριθμών είναι άπειρο, πώς μπορεί να υπάρξει τελευταίος;

I-330:

Και πώς μπορεί να υπάρξει τελευταία επανάσταση; Δεν υπάρχει. Οι επαναστάσεις είναι άπειρες. Άκου τελευταία! Αυτό είναι για τα παιδιά. Το άπειρο τρομάζει τα παιδιά και τα παιδιά πρέπει να κοιμούνται καλά το βράδυ.

Η Ομάδα Σημείο Μηδέν, μετά την επιτυχημένη ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου παραστάσεων (Μάιος – Ιούνιος 2015), παρουσιάζει και πάλι το δυστοπικό μυθιστόρημα του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν «Εμείς». Η παράσταση, που αποτελεί την 1^η Παγκόσμια θεατρική απόδοση του έργου του Ζαμιάτιν, επιστρέφει -μετά την παρουσίαση για πέντε παραστάσεις στη Θεσσαλονίκη- στο Νέο Χώρο του Θεάτρου Άττις, ως τις 13/3.

Εντύπωση μου έκανε η προφητική διάσταση της δραματουργίας, αντλημένης από το επιστημονικής φαντασίας μυθιστόρημα του Ρώσου συγγραφέα, η οποία αποδίδει με εξαιρετική διαύγεια την εικόνα της εποχής μας και του μέλλοντός μας, ενώ έχει γραφτεί το 1921, κοντά εκατό χρόνια πίσω. Ο Ζαμιάτιν μιλάει για κεντρική γήινη εξουσία η οποία αποτελεί σήμερα επιδίωξη των πολυεθνικών και του διεθνούς τραπεζικού

συστήματος. Μιλάει για τεχνολογία αιχμής ως εργαλείου άσκησης εξουσίας, η οποία σήμερα όντως προετοιμάζει με σύστημα και καλά οργανωμένη, τα ισχυρότερα δεσμά για το πλήθος. Μιλάει για τρομοκρατία Λενινιστικού ή Χιτλερικού τύπου οι οποίες και οι δύο επιβλήθηκαν λίγο αργότερα και προετοιμάζεται διεθνώς το κλίμα για να εφαρμοστούν ξανά με νέους, πιο προηγμένους κώδικες και με παγκόσμιο, αντί του εθνικού, βεληνεκές. Μιλάει επίσης για την μετατροπή του ατόμου σε κωδικό στέλεχος ενός συνόλου, σε πανομοιότυπη με τις άλλες, αριθμημένη μονάδα χωρίς ιδιαιτερότητες κάθε τύπου.

Και ήδη είμαστε σήμερα «αριθμοί» για την εξουσία και το κράτος. Είμαστε το ΑΦΜ μας, το ΑΜΚΑ μας, ο αριθμός ταυτότητάς μας, το εισόδημά μας, ο αριθμός της πιστωτικής μας κάρτας, ένα ποσοστό στα γκάλοπ, ένας «αριθμός» παραπάνω ή παρακάτω, στις παράπλευρες απώλειες. Όσο για τις «ιδιαιτερότητές» μας γίνεται μια πολύ πετυχημένη προσπάθεια να εξαφανιστούν καθώς ο διεθνισμός παραμερίζεται από την παγκοσμιοποίηση κι η εθνική ταυτότητα και γλώσσα τείνουν να αντικατασταθούν από μία παγκόσμια, κατασκευασμένη ηθική και μια παγκόσμια διάλεκτο. Η εισβολή στην καθημερινότητά μας, τρόπων εμφάνισης και διατροφής μαζικού τύπου είναι παρούσα επίσης αφού σχεδόν επιβάλλεται η κοινή χρήση των ιδίων προϊόντων κάθε είδους, ελεγχόμενων από το κέντρο, το αόρατο αλλά υπαρκτό κέντρο που εκπροσωπούν οι διεθνείς αγορές και εταιρίες, η Μοσάντο. Είμαστε η μάζα κι όχι ο λαός και τις αποφάσεις για μας και τη ζωή μας, τις έχουν πάρει ήδη εκείνοι οι ολίγοι που κρατούν το μεγαλύτερο ποσοστό του ανθρώπινου πλούτου και ελέγχουν απόλυτα τις κυβερνήσεις τις οποίες εμείς ψηφίζουμε, καθιστώντας τες μια «βιτρίνα» πάνω στην οποία αντικατοπτρίζεται θαμπά, το πτώμα της δημοκρατίας μας. Όμως ο Ζαμιάτιν δεν μας δίνει απλά την εικόνα αυτού του ζοφερού κόσμου, ανιχνεύει και τη ρωγμή του. Περνάει από τα απλά μαθηματικά της εξουσίας στα αιώνια, της δημιουργίας και μιλάει για την ισορροπία του απείρου, μιλάει για την αγάπη. Την αγάπη όχι βέβαια την χριστιανική, την εφευρεμένη κι ανέφικτη πρακτικά αλλά γι' αυτήν που κυκλοφορεί μέσα στις φλέβες των ζωντανών ανθρώπων ανατροφοδοτώντας με ζωή την ίδια τους τη σάρκα, την αγάπη που αποτελεί ουσιώδη μνήμη των κυττάρων μας και γενεσιουργό αιτία, την αγάπη που μέσα από την αέναη σπείρα των κύκλων της ζωής αφυπνίζει διαρκώς την σκεπτόμενη σάρκα,

την αγάπη την Διονυσιακή κι αιώνια. Αυτήν που όχι μόνο ξεσηκώνει αλλά είναι και η ίδια από τη φύση της, επανάσταση.

Οι επαναστάτες λοιπόν εισρέουν από τις ρωγμές του τυραννικού καθεστώτος το οποίο εμφανίζεται ως επιλογή των ανθρώπων και ευεργεσία τους, ως η μόνη λύση για τον τερατισμό των πολέμων και την διάσωση του είδους. Οι επαναστάτες χρησιμοποιούν σαν όπλο την αγάπη για να εμβολίσουν το καθεστώς και να προσεταιριστούν τον κορυφαίο του επιστήμονα, αντιστρέφοντας το ιδεολογικό του υπόβαθρο και ξυπνώντας μαζί με την σάρκα του και τον σκοτεινό, ανυπότακτο εαυτό του, εκείνον που όντας σε ύπνωση του επέτρεπε να θέτει τις μοναδικές του ικανότητες στην υπηρεσία του δυνάστη του. Το όπλο τους είναι σχεδόν ανίκητο αν και τελικά η προσπάθειά τους συντρίβεται. Η παρουσία τους όμως δεν μπορεί να απαλειφθεί, υπάρχουν εκεί ως το αντίπαλο δέος του Μονοκράτους, η μόνιμη απειλή του κι η ισχυρή εναλλακτική του. Το φως του τεχνητού ήλιου του Μονοκράτους θαμπώνει κι η προστατευτική αγκαλιά του «Ευεργέτη» ηγέτη του, αποκαλύπτει τα δυναστευτικά δεσμά της όχι μόνο εξ αιτίας των ανατρεπτικών πράξεων των επαναστατών αλλά επειδή ο σπόρος της ανυποταξίας βλασταίνει σε τακτά διαστήματα όπως προβλέπουν τα αιώνια μαθηματικά του σύμπαντος και κανείς δεν μπορεί να εμποδίσει την αφύπνισή του. Οι επαναστάτες νεκροί ή ζωντανοί είναι εκεί και μαρτυρούν με την ίδια τους την ύπαρξη, αυτήν την ανατροπή η οποία περιμένει το τέλος του «ύπνου» για να τεθεί σε λειτουργία και να ενεργοποιήσει τις δυναμικές της «ανάστασης».

Ο σκηνοθέτης έστησε με λιτά αλλά και μελετημένα μέσα έναν εξπρεσιονιστικό, γεωμετρικό κόσμο ο οποίος επεκτείνεται με συμβολικές λεπτομέρειες όπως το βιολοντσέλο που βρίσκεται ενσωματωμένο στην καρέκλα-θρόνο και το τρίγωνο που αλλάζει χρήσεις ανά περίπτωση, τον φώτισε με την ίδια αισθητική αντίληψη και δημιούργησε μια ερμηνευτική φόρμα η οποία να τον υπηρετεί στην εντέλεια. Οι πειθαρχημένοι κι άριστα εκπαιδευμένοι ηθοποιοί του, σωματοποίησαν άψογα τις ζοφερές ατμόσφαιρες που απαιτούσε η δραματουργία, μεταποιώντας τον λόγο σε σωματική έκφραση και ταυτόχρονα πύκνωσαν τις συγκινησιακές εστίες που υπονοούνται ή εκφράζονται μέσα από το κείμενο με τις διαβαθμίσεις της φωνής, τις κινησιολογικές συσπάσεις και την δημιουργία (επί σκηνής) των ανάλογων ήχων. Ο θεατής δεν ακούει μόνο τον λόγο αλλά τον βλέπει

και τον συναισθάνεται αφού η σκηνοθετική σύλληψη ορίζει με μαθηματική ακρίβεια τις πολλαπλές «εξωλεκτικές» εκδοχές του, εκφράζοντας συνταρακτικά τους εσωτερικούς παλμούς του κειμένου και τις διαρκείς μετατροπές των νοημάτων του.

Μια παράσταση που δεν πρέπει να χάσετε κι η οποία ευτυχώς παίζει παράταση οπότε θα παίζεται ως τις 13 Μαρτίου.

Λίγα λόγια για το έργο:

Το έργο Εμείς [Mbl] (γράφτηκε το 1921, εκδόθηκε το 1927) εξελίσσεται σε μελλοντικό χρόνο, περίπου 1500 χρόνια από σήμερα, ύστερα από έναν διακοσαετή παγκόσμιο πόλεμο. Στη διάρκεια του πολέμου μεγάλο μέρος του πληθυσμού αφανίζεται, χώρες καταστρέφονται και τα εναπομείναντα κράτη ενσωματώνονται σε μια ολοκληρωτική πολιτεία, το Μονοκράτος. Τον απόλυτο έλεγχο κατέχει ο Ευεργέτης, πρόδρομος του Οργουελικού «Μεγάλου Αδερφού», που συγκεντρώνει στο πρόσωπό του όλες τις μορφές εξουσίας. Οι πολίτες, η ταυτότητα των οποίων καθορίζεται αποκλειστικά από γραμματικούς και αριθμητικούς κώδικες, έχουν οικειοθελώς αποθέσει την ελευθερία τους στα χέρια του Ευεργέτη. Το Μονοκράτος έχει κυριαρχήσει στον κόσμο και μέσω του διαστημόπλοιου "Αφομοιωτής" ετοιμάζεται να επεκταθεί και σε άλλους πλανήτες. Ο έρωτας του D- 503, κατασκευαστή του «Αφομοιωτή», για την I- 330, μια αινιγματική γυναίκα που εμφανίζεται βίαια στη ζωή του, σύντομα τον φέρνει αντιμέτωπο με την αντιστροφή όλων των αξιών που πρέσβευε μέχρι τότε, αλλά και με τον ίδιο τον (άγνωστο) εαυτό του. Η I- 330 εισβάλλει στον κόσμο του Μονοκράτους ως ένας άλλος θεός Διόνυσος, επιδιώκοντας να θυμίσει στους αριθμημένους ότι η φύση του ανθρώπου είναι διπλή: ένστικτα και λογική μαζί. Το να αντιστέκεσαι στο διονυσιακό στοιχείο σημαίνει να καταπνίγεις το ήμισυ της ύπαρξής σου.

Το δυστοπικό αριστούργημα του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν, ενέπνευσε μεταξύ άλλων σημαντικών προσωπικοτήτων της τέχνης, τον Τζορτζ Όργουελ για τη συγγραφή του περίφημου "1984", τον Άλντους Χάξλεϋ για το «Θαυμαστός Καινούριος Κόσμος», τον Ρέι Μπράντμπερι για το «Φαρενάιτ 451» κ.α.

Λίγα λόγια για τον συγγραφέα:

Ο Γεβγκένι Ιβάνοβιτς Ζαμιάτιν (Евгений Ива́нович Замятин) γεννήθηκε στο Λεμπεντιάν 300 χιλιόμετρα νότια της Μόσχας, την 1^η Φεβρουαρίου του 1884, από πατέρα ιερέα – δάσκαλο και μητέρα μουσικό. Μπορεί να είχε Συναισθησία καθώς απέδιδε ιδιότητες στα γράμματα και στους ήχους. Για τον Ζαμιάτιν το "L" ήταν χλωμό, ψυχρό και γαλάζιο. Σπούδασε μηχανικός αεροσκαφών στην Αγία Πετρούπολη, αλλά έγινε ευρύτερα γνωστός μέσα από το λογοτεχνικό του έργο. Θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους συγγραφείς της μετα-επαναστατικής περιόδου της Ρωσίας και εμπνευστής του «δυστοπικού» μυθιστορήματος. Συνελήφθη κατά τη διάρκεια της Επανάστασης το 1905 και εξορίστηκε, όμως επέστρεψε παράνομα στην Πετρούπολη έως το 1906, οπότε έφυγε στη Φιλανδία για να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Συνελήφθη και εξορίστηκε για δεύτερη φορά το 1911, αλλά πήρε αμνηστία το 1913. Μολονότι υπήρξε στρατευμένο μέλος των Μπολσεβίκων και υποστήριξε αρχικά την Οκτωβριανή Επανάσταση, εν συνεχεία αντιτάχθηκε στο σύστημα λογοκρισίας που εφαρμόστηκε. Το 1931 ζήτησε με επιστολή του στον Στάλιν να του επιτραπεί η έξοδος από τη Ρωσία, η οποία επετεύχθη κατόπιν μεσολάβησης του Μαξίμ Γκόργκι. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο Παρίσι, όπου συνεργάστηκε με τον σκηνοθέτη Ζαν Ρενουάρ στη συγγραφή του σεναρίου της ταινίας «Les Bas-Fonds». Πέθανε το 1937, σε ηλικία 53 χρονών.